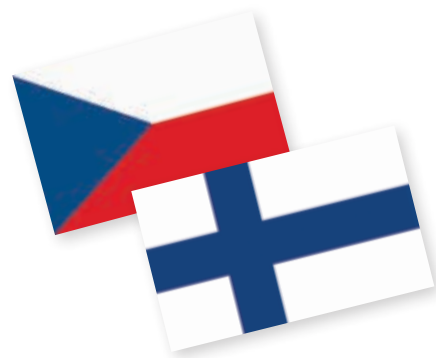

Näköala TŠEKKIIN

Suomi-Tšekki-seura ry:n julkaisu 2/2020

Suomi-Tšekki-seura ry

www.suomi-tsekki-seura.fi
info@suomi-tsekki-seura.fi

Jäsenmaksu vuonna 2020: 25 e

60. vuosikerta

Näköala TŠEKKIIN

Näköala Tšekkiin on Suomi-Tšekki-seura ry:n virallinen jäsenlehti, joka ilmestyy 1-2 kertaa vuodessa ja postitetaan kaikille seuran jäsenille sekä yhteistyökumppaneille.

Julkaisija:

Suomi-Tšekki-seura ry

Päätoimittaja:

Jari Aula, jariaula@gmail.com

Lehden toimituskunta:

Jari Aula, Heikki Larmola, Petteri Peuranen

Lehteen kirjoittaneet vastaavat kaikki omista kirjoituksistaan.

Taitto: Kati Aro

Etu- ja takakannen kuvat: Petteri Peuranen

Etukansi: Hradec Královén Malé náměstílla oleva Tomáš Míškin (s.1960, HK) Pyöräilijä-teos, jonka esikuva on arkkitehti Alexander Pur (1947-2011), joka vaikutti merkittävästi Hradec Královén kaupunkikuvaan 1970-90-luvuilla. Pyöräily on suosittu harrastus Elben (Labe) rannoilla.

Takakansi: Uudenkaupungin goottilainen raatihuone (Novoměstská radnice) Prahan Karlovo náměstílla. Valmistunut alunperin Kaarle IV:n rakennuttamana ja Martin Fričekin johdolla 1398 (torni 1456), uudistettu 1743.

ISSN: 1459-420X

Painopaikka: Taktiili 2020

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta <i>Eero Kettunen</i>	s. 3
Uutiskatsaus Tšekistä <i>Jari Aula ja Petteri Peuranen</i>	s. 4
Taistelu Vítkovin kukkulasta (osa 2) <i>Heikki Larmola</i>	s. 10
Vyšehradin taistelu 1420 <i>Heikki Larmola</i>	s. 16
In memoriam Jiří Menzel <i>Eero Kettunen</i>	s. 20
Kirjava lintu <i>Petteri Peuranen</i>	s. 21
Säveltäjät Dusík ja Doubek <i>Petteri Peuranen</i>	s. 22

Tšekin kansallispäivän vastaanotto Tšekin Suomen-suurlähetystössä Helsingin Eirassa 21.10. Kuvassa vas. Suomesta pois siirtyvä konsuli Kateřina Stašková, keskellä suurlähettiläs H.E. Ivan Jukl ja oikealla uusi konsuli Martin Skládál.

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Eero Kettunen

Ahoj kaikki!

Koko maailma elää koronaviruksen aiheuttamissa poikkeusoloissa. Tšekin tasavaltaan on julistettu poikkeustila jo toistamiseen tänä vuonna. Lokakuun lopulla maassa alettiin rajoittaa kansalaisten liikkumista uusien koronataartuntojen estämiseksi, jotta maan terveydenhoitojärjestelmä ei romahtaisi paineen alla.

Myös Suomessa on suositeltu välttämään yli 20 hengen yksityistilaisuuksia, joten seuramme ei pystynyt järjestämään suunnitteilla ollutta elokuvailtaa. Onneksi saimme luvan välittää jäsenillemme linkin elokuvaan Sininen tiikeri, jonka suomenkielisestä käännöksestä vastaavat seuramme edellinen puheenjohtaja **Nina Faconová** ja lehtemme päätoimittaja **Jari Aula**. Toivottavasti elokuva on tuonut iloa pimeneviin iltoihin!

Poikkeusolot ovat vaikuttaneet myös Tšekin Suomen-suurlähetystön toimintaan. Lähetystössä ei pidetty tänä vuonna perinteistä kansallispäivän

vastaanottoa. Koska lähetystössä toimineen konsuli **Kateřina Stašková** kausi päättyi lokakuun lopulla, halusi lähetystö kuitenkin järjestää hänelle pienimuotoiset läksiäiset **Jan Amos Komenskýn** elämäntyötä esittelevän näyttelyn avajaisten yhteydessä ja samalla juhlistaa Tšekin kansallispäivää. Tilaisuudessa seuramme edustivat lehtemme päätoimittaja ja puheenjohtaja. Tapasimme juhlassa lähetystön uuden konsulin **Martin Skládalin**. Toivottavasti yhteistyö hänen kanssaan sujuu yhtä hyvin kuin Stašková'n kanssa.

Toivomme, että mahdollisimman moni jäsen ilmoittaisi seuralle sähköpostiosoitteensa jäsenasioiden tiedottamisen jouhevoittamiseksi. Jos et ole vielä antanut sähköpostiosoitettasi seuran tietoon, voit lähettää sen seuramme sähköpostioitteeseen info@suomi-tsekki-seura.fi.

Mukavaa vuodenvaihdetta kaikille!

Uutiskatsaus Tšekistä

2/2020

Kuva: Petteri Peuranen

PERINTEISET 17.11.:N JOUKKOKOKOONTUMISET JÄIVÄT KORONAN VUOKSI TOTEUTUMATTA

Vuonna 1939 natsit hyökkäsivät opiskelijajoukkoja vastaan Prahassa, ja vuonna 1989 alkoi kommunistivallan vastaisista mielenosoituksista samettivallankumous. Molemmat mellakat tapahtuivat 17. marraskuuta. Nyt koronaviruksen kurittaessa Eurooppaa kokoontumiset toteutettiin virtuaalisesti netissä. Kuitenkin kynttilämeri täytti tavalliseen tapaan Prahán Národní třídán, jonne johtavat poliitikot laskevat seppeleensä muistomerkin juurelle. Paikalla olivat mm. pääministeri **Andrej Babiš**, valtionvarainministeri **Alena Schillerová** (molemmat ANO) ja parlamentin (Sněmovňa) puhemies **Radek Vondráček** (ANO). Puheessaan Babiš korosti vapauden merkitystä ja kuinka vapautta pitäisi arvostaa, ja viittasi samalla Valko-Venäjän tilanteeseen. Národní třídalla esiintyivät myös ČSSD:n ministerit **Jan Hamáček** ja **Jana**

Maláčová. Marraskuun muistomerkillä kävi osoittamassa kunnioituksensa myös ex-presidentti **Václav Klaus**, joka sanoi samettivallankumouksesta kuluneen 31 vuoden jakson alkupuolen olleen maalle onnellisinta aikaa sitten sotien jälkeen. Hän totesi kuitenkin, että on surullista, miten nykyhetki valitettavasti muistuttaa monessa entisistä totalitarismin ajoista.

COVID-19 -TAUTIIN KUOLLEIDEN MÄÄRÄ YLITTI TŠEKISSÄ 6000

Marraskuun lopussa oli Tšekissä rekisteröity yhteensä noin 523 000 tartuntaa, joista parantuneita 452 000. Covid-tautiin kuolleita oli 8300. Sairaalahoidossa oli kuun vaihteessa 4500 potilasta.

Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) tietojen mukaan Tšekin tasavalta oli tartuntojen määrässä

100 000 asukasta kohden lokakuun viimeisen viikon aikana maailmanlaajuisesti toisella sijalla, kuolleiden määrässä suhteessa asukaslukuun Tšekki on kuitenkin ollut jo ykkösenenä ohitettuaan Andorran.

Pandemian alusta laskettuna tartuntojen määrä 100 000 asukasta kohti on Tšekissä kahdeksannella sijalla maailmassa, EU-alueella toisena Belgian jälkeen. Kuolleiden määrässä pandemian alusta lähtien Tšekki on kokonaisuudessaan sijalla 30 maailmassa. EU:n puitteissa sijoitus on kuitenkin yhdeksäs. Huonompi koronatilanne on vain Belgiassa, Espanjassa ja Italiassa.

Koronatilanteen suorastaan räjähdysmäisestä heikkenemisestä maailmanennätysluokkaan kertonee poiminta HS:n päivittäin julkaisemista tartuntaluvuista (tartuntoja / 100 000 asukasta) ”keskiviikko-otannassa” aikavälillä 7.10.-4.11.: 325 - 519 - 900 - 1372 - 1577. Suomen luku on ollut melko tasaisesti hieman yli 50:n paikkeilla. Tartuntalukumme on marraskuun alussa Euroopan pienin. Siihen verrattuna Tšekin luku on ollut 30-kertainen!

KORONAN TOINEN AALTO JOHTI MINISTERIEROIHIN

Tšekit juhlivat koronaviruksen taltuttamista ilmeisen ennenaikaisesti kesällä. Prahán keskustassa parituhatta ihmistä kokoontui juhla-aterialle 500 metriä pitkän pöydän ääreen - paljon kohan tartuntoja siitakin levisi? Maskipakosta ja aukiolorajoituksista luovuttiin. Kun tartuntamäärät alkoivat pian nopeasti lisääntyä, kritiikki huonosta koronakriisin hoidosta terveysministeriötä kohtaan voimistui johtaen lopulta vastuuministeri **Adam Vojtěch**in eroon syyskuun loppupuolella. Uudeksi terveysministeriksi nimitettiin epidemiologi **Roman Prymula**. Nytemmin on Prymulakin joutunut siirtymään syrjään, ja jälleen uudeksi terveysministeriksi on nimitetty **Jan Blatný** (ANO)

KYMMENIÄ LOUKKAANTUNEITA JUNAONNETTOMUUDESSA

Heinäkuun puolivälissä tapahtui vakava junaonnettomuus lähellä Český Brodia (noin 30 km Prahasta itään) *CityElefant*-matkustajajunan törmättyä paikallaan olleeseen postijunaan. Reilu kolmekymmentä junan 120 matkustajasta sai lievempiä vammoja, neljä vakavampia. Huonoimmin kävi veturinkuljettajalle, joka sai surmansa murskaantuneessa ohjaamossa. Onnettomuus johtui liikenneministeri **Karel Havlíček**in mukaan todennäköisesti inhimillisestä erehdyk-

sestä. Matkustajajuna suistui kiskoilta törmäyksen jälkeen, mikä aiheutti suurimman osan ihmisten vammoista heidän kaatuillessa junan sisällä. Pelastustoimet sujuivat ripeästi viranomaisten toimesta, ja potilaita kuljetettiin helikoptereilla Prahán ja Český Budějovicen sairaaloihin.

Sisäministeri **Jan Hamáček** vertasi tilannetta Tšekin rautateillä Britanniaan 1990-luvulla, kun siellä yksityistettiin rautatieliikennettä heikohkolla menestyksellä. Viime vuosina on Tšekissä tapahtunut useita junaonnettomuuksia, joiden syyinä ovat usein rataverkon tekniset ongelmat.

Kuva: Petri1888, CC BY-SA 4.0

KARDINAALI DUKA SIUNASI RUTTOPYLVÄÄN (MARIÁNSKÝ SLOUP) PRAHAN VANHANKAUPUNGINAUKIOILLA

Prahán arkkipiispa **Dominik Duka** siunasi 15. elokuuta Prahassa ruttopylvään, joka teki paluun Vanhankaupunginaukiolle (Staroměstské náměstí) 102 vuoden tauon jälkeen. Duka toisti puheessaan, että muistomerkki ei ole ilmaus katolisen kirkon prameudesta, vaan kiitollisuuden ilmaus sodissa saadusta avusta. Duka pitää symbolisena sitä, että ruttopylväs seisoo vastapäätä **Jan Husin** muistomerkkiä (aukion Celetná-kadun puoleisessa nurkassa). Siunauksen aikana pylvästä vastustaneet osoittivat mieltään ”Häpeä!” -huudoin tai ”Pylväs jakaa kansaa” -kyltein. Jotkut pylvään puolustajat keskustelivat vastustajien kanssa. Poliisi erotti ryhmät toisistaan niin, ettei sananvaihdesta seurannut pahempaa yhteenottoa. Siunausta edelsi jumalanpalvelus Týnin katedraalissa.

PRAHAN ELÄINTARHAN JÄÄKARHUT VOIVAT SAADA UUDEN PAVILJONGIN

Prahan eläintarhassa voisi tulevaisuudessa olla uusi *Arktida* -näyttelytila. Siitä voisivat löytää uuden kodin erityisesti jääkarhut, kertoi ČTK:lle *Zoo Prahan* johtaja **Miroslav Bobek**. Nykyiset jääkarhujen tilat on avattu vuonna 1933, ja nykyvaatimusten näkökulmasta tämä karhutalo on liian pieni ja vanhanaikainen. ”Mikäli emme paranna jääkarhujen hoito-olosuhteita, meidän ei ole mahdollista pitää niitä Prahassa,” sanoi pormestarin sijainen **Petr Hlubuček**, ja viittasi siihen, että jääkarhut ovat kuuluneet Prahan eläintarhaan lähes 90 vuotta.

PARDUBICEN POLIISI PALJASTI SALAKAPAKAN

Kaupungin poliisi paljasti lokakuun lopulla Duklan kaupunginosassa toimivan ravintolan, joka oli avoinna vastoin hallituksen ravintolatoimintaa koskevaa kieltoa. Konstaapelit löysivät yhteistyössä valtiollisen poliisin kanssa kyseisestä ravintolatilasta kahdeksan ihmistä. Ravintola oli naamioitu ympäristöltään, esim. ikkunat oli pimennetty, kertoi poliisin tiedottaja **Jiří Sejkora**.

Varmistukset olivat poliisin mukaan perusteelliset. Sisäänkäynti ravintolaan sijaitti talossa kahden oven takana. Asiakkai-

den piti soittaa puhelinnumeroon ruuanjakelussa, ja tilaa oven edustalla valvoivat kamerat. Ravintolan ikkunoihin oli liimattu läpinäkymättömät kalvot, läpikulku terassille oli peitetty huovin ja verhoihin. Ulospäin näytti siltä, että sisällä olisi ollut pimeää. Kuitenkin lukitun oven takana valot paloivat täysillä oluthanan äärellä, ja toiminta jatkui salassa, sanoi Sejkora. Kun poliisit koputtivat ravintolan oveen, valot sisällä sammuihin ja musiikki hiljeni. Vieraat yrittivät paeta paikasta toisen uloskäynnin kautta keittiön ja liiketilan läpi. Silläkin ovella kuitenkin odotti poliisipartio, ja ihmiset palasivat takaisin ravintolaan. Ravintolasta poliisit löysivät juomattomia oluttuoppeja ja pöydiltä mak-samattomia laskuja. Yksi kanta-asiakkaista istui yhä baaritiskin ääressä tervehtien poliiseja tuttavallisesti. Puhalluskokeessa kapakan kaikki ihmiset antoivat positiivisen näytteen.

Myöhemmin myös Prahan Vanhastakaupungista on paljastunut salakapakka Anenská-kadulta. Paikalla oli runsain määrin ulkomaalaisia.

KYMMENET TIEDEMIEHET TUOMITSEVAT TONAVA-ODER-ELBE -KANAVAHANKKEEN

Lukuisat tšekkiläiset tiedemiehet, mukaan lukien maan kaikkien luonnontieteellisten tiedekuntien dekaanit, kri-

tisoivat hallituksen ilmoitusta aloittaa valmistelut Tona-va-Oder-Elbe -kanavan (DOL) ensimmäisen vaiheen osalta Ostravan ja Puolan välisellä rajalla. Tiedemiesten mukaan suuruudenhullu projekti vahingoittaa maisemaa peruuttamattomasti. Heidän mielestään julistus ei ole hyväksyttävä, koska hallitus ottaisi tällaisia harppauksia ilman asianmukaisia yhteiskunnallisia keskusteluja ja asiantuntijalausuntoja. Sellaisten projektien suunnittelu on uhkapeliä, sanottiin julistuksessa uutistoimisto ČTK:n mukaan.

Projektin ensimmäisen vaiheen pitäisi maksaa suunnit-teen 15 miljardia kruunua (noin 562,4 miljoonaa euroa). Valtio suuntautuu projektianalyysissä ennen kaikkea Tona- van ja Oderin yhdistämiseen. Elbe on toistaiseksi varavaihtoehtona. Käytävän rakentaminen voisi alkaa vuoden 2030 jälkeen. Osuuden pitäisi alkaa Ostrava-Svinovin kaupunginosasta Oder-joelta, ja jatkua Puolan-rajalle, josta se yhtyi si Puolan-osuuteen Kožlen kaupunkiin saakka.

TŠEKin JÄÄKIEKKOMAAJOUKKUEEN PÄÄVALMENTAJA MILOŠ ŘÍHA KUOLLUT

Kaudet 2018-20 Tšekin maajoukkuetta valmentanut **Miloš Říha** kuoli 31. elokuuta prahalaisessa sairaalassa vakavan

sairauden jälkeen 61-vuotiaana. Terveysongelmat alkoivat kesällä vatsakipuina Nitrassa, josta hänet siirrettiin hoitoon ensiksi Banská Bystricaan ja lopulta Prahaan, missä hänen kuntonsa äkillisesti romahti elokuun alussa, eikä lopulta parannuskeinoja löydetty.

Viimeisiksi jääneissä MM-kisoissaan Bratislavassa 2019 hän luotsasi Tšekin neljännelle sijalle. Arvostettu ”tulisieluinen” Říha on Tšekin menestyssekkäimpiä kiekkovalmentajia kolmen vuosikymmenen aikana.

Přerovissa 6.12.1958 syntyneen Říhan peliura päättyi 1990-luvun alussa, jolloin hän aloitti valmennustyön – enimmäkseen ulkomailla – ensin toki Tšekissä, joukkueinaan Sparta Praha, Pardubice (viisi eri kertaa!) ja Karlovy Vary. Venäjän superliigassa ja KHL:ssa Říha valmensi peräti kuutta eri joukkuetta: Himik Voskresensk, Spartak Moskova, Atlant Mytišči (2. sija 2011 ja parhaan valmentajan palkinto), Avangard Omsk, SKA Pietari ja Slovan Bratislava. Vuosina 2002 ja 2005 Říha valmensi Slovanin Slovakian mestariksi kummallakin kertaa vain yhden kauden visiiteillä! Vajaan kolmen kauden 2015–2018 Bratislavan valmennusjakso ei tuonut enää menestystä seuran taistellessa vakavien talousongelmien kurimuksessa. Suomalaisvalmentajien ja Říhan tiet ovat kohdanneet melko usein. **Jukka Jalonen** korvasi hänet Pietarin SKA:n peräsimessä kaudella 2012–13, vuotta myöhemmin hän tuli Omskista potkut saaneen **Petri Matikaisen** tilalle, mutta jo samalla kaudella taas **Raimo Summanen** otti Říhan paikan Avangardissa.

MÄÄRILÄISET VIINIT SAIVAT ENNÄTYSMÄÄRÄN PALKINTOJA KIERTÄVÄSSÄ KILPAILUSSA

Määrin ja Böömin viinit menestyivät tänä vuonna poikkeuksellisen hyvin yhdessä suurimmista alan maailmanlaajuisista kiertävistä kilpailuista *Concours Mondial de Bruxelles*, joka käytiin syyskuun alkupuolella Brnossa. Tšekin tasavalta isännöi kilpailua ensimmäistä kertaa sen 27-vuotisen historian aikana. Isäntämaan viinit saavuttivat kilpailussa parhaan valkoviinin palkinnon ja 112 muuta mitalia, joista kuusi suurta kultaista erikoisviinien kategoriassa. Asia- ta ilmoitti lehdistötiedotteessa Viinisäätiö (Vinařský fond), joka osallistui kilpailun järjestelyihin. ”Ottaen huomioon sen, että kotimaisten järjestelyiden ansiosta

kilpailuun ilmoittautui ennätysmäiset 370 määriläistä ja böömiläistä viiniä, toivoimme hyviä tuloksia, mutta pal-kittujen viinien ja kilpailun parhaan valkoviinin titteli on näin korkeatasoisessa kisassa aivan poikkeuksellisen arvokas saavutus,” sanoi *Vinařsky fondin* johtaja **Jaroslav Machovec**.

OOPPERATENORI KAREL FIALA KUOLLUT 95-VUOTIAANA

Tšekkiläinen oopperatenori ja elokuvanäyttelijä **Karel Fiala** on kuollut 95-vuotiaana Prahassa 3. lokakuuta 2020. Hän oli tunnettu lukuisista operetti- ja musikaali-rooleistaan, mutta saavutti myös maailmanlaajuista huomiota Don Giovannin roolista elokuvassa *Amadeus*.

Karel Fiala syntyi Hrušovissa lähellä Ostravaa 3. elokuuta 1925. Hän pääsi Prahan konservatorioon 1947 ja jatkoi opiskelua FAMÜssa (Esittävien taiteiden akademia) vuosina 1952–55. Jo konservatorio-opintojen aikana 1949 Fiala alkoi esiintyä Prahassa Kansallisteatterin oopperaroleissa. Vuodesta 1954 hän liittyi Karlínin Musiikkiteatterin (Hudební divadlo Karlín) solistikuntaan ja esiintyi siellä vuosikymmeniä.

Fiala muistetaan lukuisista tšekkiläisistä ooppera-, operetti- ja musikaalirooleistaan. Hänen ensimmäi-

nen elokuvansa oli 1956 **Bedřich Smetanan** *Dalibor*-oopperan filmiversion pääosassa. Suurimpia menestyksiä oli myös musikaalielokuva *Lemonade Joen* nimirooli 1964. *Academy Award* -palkinnon Fiala sai 1984 Don Giovannin roolista **Miloš Formanin** ohjaamassa *Amadeuksessa*. Hän esiintyi muissakin kuin musiikkielokuvissa.

Viimeinen filmi Fialalla oli *Tichý společník* 1989. Edellisenä vuonna hän oli saanut Tšekkoslovakian valtion ansiomitalin. Karel Fiala oli kolmesti naimisissa ja häneltä jäi neljä poikaa. Fiala oli kommunistisen puolueen aktiivinen tukija vuoteen 1968 saakka, jolloin erosi puolueesta protestina Varsovan liiton miehitykseen.

HALLITUKSEN VALTUUTETTU: DIGITAALISTA IDENTITEETTIÄ KÄYTTÄÄ VAIN PUOLI MILJOONAA TŠEKKIÄ

Digitaalista henkilöllisyyttä valtion sähköisiin palveluihin pääsemiseksi käyttää kansalaisportaalissa nykyään vain noin puoli miljoonaa ihmistä. Käännekohdan pitäisi toteutua ensi vuonna, kun ihmisille tulee mahdolliseksi käyttää kirjautumistietojaan verkkopankissa. *E-governmentin* potentiaalisten käyttäjien

Kuva: FTV Prima, CC BY 3.0

Kuva: Pixabay-ar130405

määrä nousee näin 5,5 miljoonaan, kertoi asiaa käsittelevässä *Digitaalinen Tšekki* -konferenssissa hallituksen IT- ja digitalisaatiovaltuutettu **Vladimír Dzurilla**.

Kansalaisportaaliin ovat vuodesta 2018 asteittain keskittyneet kaikki valtion palvelut, joita ihmiset voivat sähköisesti käyttää. Se mahdollistaa muun muassa veroilmoituksen jättämisen. Siitä voi saada rikosrekisteri- ja kiinteistörekisteriotteita. Käyttöönoton aikaan portaali tarjosi 35 palvelua, joita on nyt jo lähes 150.

Tämän vuoden heinäkuussa Korkein valvontavirasto (Nejvyšší kontrolní úřad) antoi kansalaisportaalista kriittisen lausunnon. Tarkastuksen jälkeen virasto ilmoitti, että todellisuudessa portaalissa on vain 29 kansalaisen käytettävissä olevaa valtionhallinnon palvelua. Kansalaisportaalien hyödyntämiseen oli myös viraston mukaan vähäistä kiinnostusta, sillä viime vuoden loppuun mennessä siihen oli rekisteröitynyt vain puoli prosenttia täysi-ikäisistä kansalaisista.

PALACKÝN YLIOPISTO JAKOI POIKKEUSSTIPENDEJÄ VALKOVENÄLÄISILLE OPISKELIJOILLE

Valkovenäläiset opiskelijat ja akateemiset työntekijät saavat Olomoucin Palackýn yliopistolta poikkeusstipendejä opiskelu- tai tutkijavaihtoa varten lähes 900 000

kruunun arvosta. Yliopisto haluaa täten ilmaista tuensa Valko-Venäjän kansalaisille maan nykyisissä levottomuuksissa. Yliopisto ottaa vastaan viisi opiskelijaa neljän kuukauden vaihtoon. Tuettuja kuukauden mittaisia tutkijavaihtoja tarjotaan lisäksi 3–4 akateemiselle tutkijalle Valko-Venäjän valtionyliopistosta Minskistä ja Jan-ko Kupalan valtionyliopistosta Grodnosta. Ensimmäiset stipendistit voivat aloittaa helmikuussa.

Palackýn yliopisto on pitkäaikaisesti tukenut *Scholar-sat Risk* -järjestöä, joka auttaa uhanalaisia akateemisia ympäri maailmaa. Yliopiston rehtorin **Jaroslav Milerin** mukaan valkovenäläiset opiskelijat ja akateemiset kuuluvat tällä hetkellä järjestöön. Aiemmin yliopisto on muutamia kertoja tarjonnut auttavan kätensä akateemiselle väelle ja opiskelijoille maista, joissa vallitsevat epävakaat poliittiset olosuhteet. Vuonna 2016 se esimerkiksi työllisti kaksi vainottua turkkilaista akateemista tutkijaa. Vuonna 2014 taas koulu tarjosi stipendit seitsemälle ukrainalaiselle opiskelijalle.

Kuva: CC BY-SA 4.0

Vítkovin kukkulaa lähti valloittamaan suunnilleen 7000-8000 katolista ristiretkiritaria, jotka olivat pääasiallisesti lähtöisin Meissenin ja Itävallan silloisista herttuakunnista Meissenin kreivin **Heinrich von Isenburgin** johdolla. Maakreivi **Friedrich IV** jättäytyi tiettävästi katsomoon Vltava-joen vastakkaiselle pohjoiselle rannalle. Muun katolisen armeijan tehtäväksi tässä vaiheessa jäi, kuten jo mainitsin, lähinnä Prahan puolustajien häirintä ja pelottelu. Näin hyökkääjät yrittivät harhauttaa puolustajien huomion pois operaation todellisesta kohteesta. Lisäksi katolisten taktiikka perustui oletukselle, että puolustajien pääosa pysyttelisi linnoitettujen asemiansa suojassa ja jättäisi Vítkovin kukkulan hirsilinnotteiden harvat puolustajat oman onnensa nojaan. (cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově).

Jos oletus olisi pitänyt paikkansa, Vítkovin kukkula olisi todennäköisesti vallattu. Eihän sitä ollut puolustamassa hirsilinnotteiden ja vallihautojen seassa perimätiedon mukaan kuin kaksi täysi-ikäistä naista, tyttö ja 26 miestä, joidenkin lähteiden mukaan lisäksi sentään 60 sotilasta. He kaikki puolustivat kuitenkin sitäkin urhoollisemmin ja pelkäämättömämmin asemiaan

pertuskoilla ja paiskomalla kiviä muureja kiipeilevien vihollisten niskaan, koska heillä ei ollut nuolia, eikä edes ruutia haupitseihinsa. Toisen lähteen mukaan nuolia oli jousiin, mutta ei ruutia haupitseihin. Itse heidän päällikkönsä **Jan Žižka** oli myös vähällä saada surmansa, jolleivät hänen soturinsa olisi onnistuneet riistämään hänen jalkaansa vihollisten käsistä. (cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově; en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Vítkov_Hill).

Ristiretkeläiset hevosineen joutuivat etenemään helteessä ja laskevan auringon paisteessa ahdasta tietä ylämäkeen tiheänä massana, kun puolustajat olivat muureilla kukkulan huipulla. Niinpä jokainen heitetty kivenjärkele kaatoi taatusti muutamia hyökkääjiä, ja jokainen ammus osui ainakin johonkin viholliseen.

Sunnuntaina 14. heinäkuuta kuningas **Sigismund** koki joukkonsa hyökkäämään Vítkovin kukkulalle sen valtaamiseksi. Pyhäamuna kellot soivat 106 kertaa. Se ei merkinnyt pyhäamun jumalanpalvelukseen kutsumista, vaan ristiretkeläisten joukkojen kutsumista kokoon, mitä Prahassa olevat hussilaiset pitivät erheellisestä merkinä odottamansa yleishyökkäyksen alkamisesta.

Se oli Sigismundin tarkoituskin, jotta sillä siirrettäisiin prahalaisten huomio pois todellisesta hyökkäyssuunnasta, hyökkäyksestä Vítkovin kukkulalle. Ristiretkeläisten ratsuväki ylitti Vltava-joen jo 13. heinäkuuta 1420. Samanaikaisesti, kun hallitsemastaan Prahan linnasta lähteneet katoliset joukot yrittivät tehdä hämäshyökkäyksiä Vltava-joen yli johtavalle Kaarlensillalle, joka yhdistää Malá Stranan ja Staré Měston (Prahan Vanhankaupungin) toisiinsa, Nové Měston ja Špitálské polen puolustajat ahdistelivat ristiretkeläisiä itäisten varustusten alueelle. He olivat päässeet kaikessa hiljaisuudessa joen yli pohjoisesta. Kyseessä oli kuitenkin vain valehyökkäys, jotta prahalaisten puolustajien huomio olisi kääntynyt pois todellisesta hyökkäyksestä. Tällöin Meissenin ja itävaltalaisten hyökkäysjoukot ryntäsivät Vítkovin kukkulan rinteille idästä. He olivat onnistuneet ylittämään joen pohjoisesta ja koillisesta nykyisen Holešovicen ja Libeňin puolelta kaikessa hiljaisuudessa. (cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově; [dvojka.rozhlas.cz/212 - schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015](https://dvojka.rozhlas.cz/212-schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015)).

Varsinainen taistelu alkoi kukkulan etelärinteellä noin tuntia ennen auringonlaskua, jolloin aurinko oletettavasti oli juuri kääntymässä paistamaan puolustajien selustasta. Elettiin heinäkuun puoltaväliä, kun aurinko kesäpäivän seisauksen jäljiltä paistaa vielä pitkään myös 50. asteella pohjoista leveyttä. Hellettä riitti niin kuin ainakin Keski-Euroopan heinäkuussa etelävirtauksessa. Vastainen rinne esti ainakin osittain länsiluoteeseen laskeutuvan auringon häikäisyä.

Rinteelle, jossa oli viinitarha, oli hankala päästä, sillä hyökkäävien katolisten ratsuritarien oli ahtauduttava vain muutaman metrin levyisestä pullonkaulasta päästäkseen etenemään, joten tilaa ei ollut kuin parille ratsastajalle hevosineen kerrallaan. Eteläinen rinne olisi ollut jalkaväelle sopivan helppo käynnistää hyökkäys. Moninaisesti aseistetulle ratsuväelle se oli jyrkkyytensä vuoksi työläämpi. Heti edessä oli muuri ja kaivantoja, jotka hidastivat etenemistä. Ratsuväki ei voinut edetä leveämpänä massana hirsilinnotteissa kohtaloaan odottavien harvalukuisten, mutta urhoollisten puolustajien kimppuun. Monet hyökkääjät joutuivat muureille päästyään torjumaan pelkät kilvet suojanaan hirsilinnotteista satelevia kiviä ja ammuksia. Osa hyökkääjistä ahdistettiin kukkulan pohjoiselle rinteelle, jolloin he putosivat alas ja taittoivat niskansa. Tästä huolimatta hyökkääjät onnistuivat valtaamaan viinitarhan tornin, jonka tarhan omistaja oli rakentanut ja jota Žižka oli hyödyntänyt joutuessaan osit-

tain improvisoimaan puolustustaan. Hyökkääjät alkoivat lähestyä päävarustuksia kärjessä päällikkönsä Heinrich von Isenberg ja saavuttivat ne. Von Isenberg haavoittui taistelussa kuolettavasti. Silti hänen eloton ruumiinsa ei saanut hyökkääjiä luopumaan. Kuten mainitsin, myös puolustajien päällikkö itse, yksisilmäinen Jan Žižka oli tällöin vähällä saada surmansa, jolleivät hänen soturinsa olisi ehtineet ajoissa apuun. ([cs.wikipedia.org/wiki/Bitva-na-vitkove-hore-7939015](https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_vitkove_hore_7939015)).

Puolustajia innosti myös heidän joukossaan oleva rohkea nainen, joka astui ilmeisesti aseettomana esiin huutaen: "Tosikristittyjen ei ole soveliasta vetäytyä Antikristuksen edessä!" Niinpä hän vaati taistelutovereitaan pitämään asemansa ja tarvittaessa taistelemaan rohkeasti kuolemaansa asti. Jos nainen oli aseeton, se korosti hänen rohkeuttaan, ja olihan siinä kivenmurikoita, joita paiskata vihollisten niskaan heidän yrittäessään kiipeillä muurilla. Naisen esimerkki nosti puolustajien taistelumoraalia entisestään. Valitettavasti hänen nimeään ei taida löytyä aikakirjoista. Tuona maskuliinisuutta korostavana aikana tuskin kukaan mies olisi kehdannut tunnustaa arkailevansa näin urheiden naisten nähden ilman häpeällisen pelkurin leimaa.

Myöskään päällikkö Jan Žižka ei säästellyt itseään, vaan kiirehti aina kriittisimpiin paikkoihin, joista vihollinen uhkasi tunkeutua sisään. Esimerkillään hän rohkaisi arimpia. Hänen oli käydä huonosti, kun muurien seinämällä vihollinen pääsi tarrautumaan hänen jalkaansa. Onneksi omat uskolliset tulivat pian apuun, ja hänet tempaistiin irti vihollisen kynsistä. Žižkan esimerkki nosti puolustajien taistelutahtoa entisestään, jos siinä nyt enää oli mitään nostamista.

Taistelua käytiin Vítkovin huipulla olevissa linnoitteissa elämästä ja kuolemasta. Puolustajilla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin kestää ja pitää puoliaan siihen saakka, kunnes apujoukot saapuisivat. Ennen pitkää alkoi kuitenkin näyttää siltä, että hussilaisten vastarinta olisi heikentymässä. (dvojka.rozhlas.cz/212-bitva-na-vitkove-hore-7939015).

Kaiketi puolustajille olisi surma tullut, vaikka he olivatkin valmiita myymään kalliisti henkensä, kun he saivat lisää rohkeutta päällikkönsä esimerkistä, elleivät Vltava-joen oikealla rannalla olevissa kaupungeissa olevat prahalaiset olisi vähitellen tajunneet tilannetta. Ensin he odottivat yleishyökkäystä, mutta kun sitä ei tullut, he tajusivat vähitellen tilanteen. Olihan Vítkovin kukkulalle hyökkääviä ristiretkeläisiä ratsuineen useampia tuhan-

sia, ehkä suunnilleen 6000:sta tai 7000:sta soturista peräti 8000:een, eli lähes satakertainen määrä Vítkovin huipulla olevien hirsimajojen, muurien ja taisteluhautojen voimiensa äärirajoilla kamppaileviin puolustajiin nähden. Kokenut ja taitava Jan Žižka sen sijaan oli ta-
junnut alun alkaen odottaa katolisten voimien hyökkä-
ystä linnoitettua Vítkovin kukkulaa vastaan, koska hän
vanhana opin saaneena strategina tiesi, että vasta sen
jälkeen Sigismundin armeijojen saartorengas olisi sul-
keutunut, eivätkä puolustajat ilman huoltoa olisi voineet
sen jälkeen enää kauaa kestää.

Varsinaisessa Prahassa olevat hussilaiset seurasivat
taistelua kaikkea muuta kuin välinpitämättöminä. He
tajusivat oikein hyvin, mitä tappio olisi heille merkinnyt.
Jotenkin he saivat viestin tilanteesta Vítkovin kukkulal-
le. Huomatessaan, ettei ristiretkeläisten hyökkäystä voi-
tu pysäyttää, Prahan hussilaiset hetmannit komensivat
joukkonsa ryhmittymään – 50 ampujaa ja tuntematon
määrä nuijamiehiä - hyökkäykseen kukkulalle johtavan
portin läpi sen eteläiselle rinteelle vastamäkeen. Kärjes-
sä kulki hussilaisten pappi **Václav Konrad** kantaen
pyhitettyä alttaria mukanaan. Oli melkoinen urheilusuo-
ritus prahalaisilta rynnätä pikamarssia Nové Městosta
ja Špitálské polesta Vítkovin kukkulalle ristiretkeläisten
selustaan ja kylkeen. Kun oli sekä pakko että into hyökä-
tä, se siivitti askelia.

Hussilaisten lisävoimat hyökkäsivät viinitarhojen läpi
katolisten selustaan ja päästivät taisteluhuudon, mikä
yllätti katoliset ratsumiehet täysin. Nämä uskoivat, että
heidän kylkeensä karkasi suurikin hussilaisarmeija.
Sekasorto katolisten joukoissa oli valmis. Vaikka Sigis-
mundin hyökkäävien ristiretkeläisjoukkojen massa oli
moninkertainen puolustajiin verrattuna, siitä ei heille
hevosineen ahtaissa tiloissa ollut mitään etua, koska he
pakkautuivat tiiviiksi massaksi ja olivat kaikkine varus-
teineen vain toistensa tiellä. Joidenkin ritarien oli muu-
rien ja vallihautojen edessä laskeuduttava hevostensa
selästä, kun kiviä ja nuolia satoi edestä, ja jos valleille
olisi vielä päästykin, niin siellä olivat pertuskat ja kei-
hät vastassa. Takaa ratsuritareita ammuttiin tuliaseilla
ja hakattiin kuin kaalinpäitä hussilaisten kansallisei-
la, nuijiksi muutetuilla varstoilla. Tässä tilanteessa jot-
kut Sigismundin joukot olivat ehkä menettäneet jopa
suuntavaistonsa ja alkoivat typertyneinä etsiä tietä pois
takaisin omiensa luo oman henkensä säilyttääkseen.

Vítkovin rinteille syntyi hiukan samanlainen motti,
josta suomalaiset sotilaat tulivat talvisodassa neuvosto-

joukkoja vastaan kuuluisiksi runsaat puoli vuosituhatta
myöhemmin, sään puolesta kylläkin aivan päinvastaisi-
sa oloissa ja metsien ympäröiminä. Myös Vítkovin tais-
telussa harvalukuisempien uskoaan, maataan ja vapaut-
taan puolustavien hussilaisten taistelumoraali oli aivan
toisenlainen kuin paavin ja Sigismundin valtahaaveiden
puolesta ja saaliin toivossa taistelleiden ristiritareiden,
jotka olivat jääneet saamatta palkkioitaan tai saaneet
vain osan ruhtinaansa rahapulan takia. Sigismund lie-
nee ollut raha-asioissa lähes yhtä taitamaton kuin noin
sata vuotta aikaisemmin elänyt isoisänsä Böömin kunin-
gas **Jan Luxemburgilainen**, joka oli ollut finansseis-
taan jokseenkin piittaamaton. Vastaavanlainen ero tais-
telumoraalissa oli maataan puolustavien suomalaisten
ja sinne ehkä enemmän vastentahtoisesti hyökännei-
den, lukumääräisesti ylivoimaisten venäläis-ukrainalais-
ten joukkojen välillä, jotka olivat kotoisin lauhkeammilta
seuduilta – siperialaisia ei tiettävästi ollut talvisodassa
mukana. Tuskinpa Puolasta syystalvella 1939 Suomen
korpiin ja ankariin pakkasiin tuodut ja karuihin olosu-
hteissin tottumattomat ukrainalaiset olivat sen innok-
kaampia taistelemaan kuin ristiritarit Vítkovin rinteillä
runsaat 500 vuotta aikaisemmin.

Näin hussilaiset pääsivät vapaasti ampumaan ja
hakkaamaan mielin määrin oikein sydämensä kyllyydestä
yhteen sulloutuneita vihollisiaan. Näin kahdelta
suunnalta motitettuna ristiritareiden oli siirryttävä
jyrkälle pohjoisrinteelle. Sieltä heillä taas ei olisi ollut
mitään mahdollisuuksia päästä hussilaisten varustusten
kimppuun; lentokonetta tai helikopteria ei tuolloin ollut
keksitty vielä moneen sataan vuoteen, vaikka vuosina
1452-1519 elänyt **Leonardo da Vinci** lentävää kul-
kuneuvoa tiettävästi jo luonnosteli. Niinpä ristiretkeläis-
ten joukossa syntyi paniikki, ja he alkoivat karata paikal-
ta sekasortoisessa tilassa takaisin Vltavan vasemmalle
rannalle omiensa luo. Kun takimmaisiet ritarivistöt,
joihin kaupungista etenevät hussilaiset pyssymiehet ja
nuijasoturit iskivät kiinni, havaitsivat paremmaksi alkaa
suosiolla vetäytyä, sama haluttomuus jatkaa taistelua
levisi myös meissenilaisten etujoukkoon, joiden kärjes-
sä oli aikaisemmin kulkenut heidän kuolettavasti haa-
voittunut johtajansa kreivi Heinrich von Isenburg heitä
rohkaisemassa. Nyt päällikkö oli kaatunut, eikä hänen
eloton ruumiinsa enää joukkoja innostanut. Ristiritarien
etujoukon yhtäkkinen vetäytyminen synnytti sekasorto-
a myös taaemmissa riveissä. Sekasorto ja paniikki vain
pahenivat tykistön tulituksesta Poříčín portin suunnalta.

Vítkovin kukkula ja Jan Žižkan patsas Prahassa.

Kuvat: Che -Wikimedia commons

Suurin osa Sigismundin joukoista halusi vain pelastaa
nahkansa, kun taas osa putosi kallioiselta rinteeltä alas.
Jotkut yksiköt vain irtautuivat Vítkovin kukkulalta, liit-
tyivät Špitálské polelle jääneisiin osastoihin ja aloittivat
yhdessä ripeän vetäytymisen Vltava-joen yli pohjoiseen
kuningas Sigismundin pääleiriin Letnán kentälle, jonne
itse kuningaskin oli saapunut seuraamaan voitokkaaksi
uskomansa taistelun kulkua. Paetessaan monet ritarit
hukkuivat Vltavaan. **(cs.Wikipedia.org/wiki/ Bit-
va_na_Vítkově).**

Jan Žižkan johtamien hussilaisten voitto oli kiista-
ton. Tämän taistelun jälkeen hänen maineensa kohosi
korkeuksiin. Kaikkiaan ristiretkeläisiä tapettiin noin
300-400, joukossa heidän päällikkönsä. Kerrotaanpa
jopa 500 kaatuneesta vihollisesta, kun taas hussilais-
ten kaatuneet oli luultavasti laskettavissa yhden kä-
den sormilla, tosin puolustajien todellisten menetyk-
sen määrä kuolleina on jäänyt tuntemattomaksi.

Tämän kaiken kuningas Sigismund ja hänen avus-
tajansa **Filippo Scollari** (Pippo Spano) sekä Meis-
senin maakreivi **Friedrich** joukkoineen näkivät ny-
kyiseltä Letnán kentältä Vltava-joen vasemmalta,
pohjoiselta rannalta, jonne he joukkoineen olivat
siirtyneet. Saattaa olla, että kuningas lausui omalla
kielellään jotain painokelvotonta, kiihkeän katoliselle
ruhtinaalle sopimatonta, jota ainakaan nykyisin ei saa

asiatekstiin sisällyttää, korkeintaan kaunokirjallisuu-
teen. Aikakirjat väittävät, että Sigismundin raivo vaihtui
kyyneliin, ja hän katsoi parhaaksi painua vikkelästi
pois Letnán kentältä takaisin vielä tuolloin hallussaan
olevaan Prahan linnaan Hradčanyyn ollakseen poissa
silmistä.

Sinä sunnuntaina varsinaisessa Prahassa iltahämä-
rän laskeuduttua juhlittiin voittoa. Vítkovissa voitta-
jat kärräsivät pois kuoliaaksi hakattuja ristiritareita
riisuttuaan ensin heiltä vaatteet ja otettuaan talteen
heidän aseensa ja varustuksensa. Oli taisteltu kun-
niakas voitto, mutta se ei sinänsä vielä ratkaissut
sotaa. Olivathan sekä Hradčanyin linna lännessä että
Vyšehradin linna etelässä vielä vihollisen käsissä.
Niinpä kaukonäköinen ja kokenut Jan Žižka ei hukan-
nut aikaa turhiin juhliin, vaan halusi vahvistaa Vítko-
vin varustuksia. Hän kokosi heti seuraavana päivänä
kaikki vapaana olleet joukot, niin naiset, tytöt kuin
maallikkomiehet, rakentamaan lisää hirsilinnoituksia,
kaivamaan lisää vallihautoja sekä rakentamaan uusia
kiviesteitä ja seinämiä. **(dvojka.rozhlas.cz/212-
schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015).** Jokainen Prahan
puolustaja tiesi oikein hyvin, ettei piiritys suinkaan
ollut vielä ohi, vaikka taistelu olikin voitettu kuin
ihmeen kaupalla. Edelleen hussilaiset joutuivat
odottamaan joka hetki varsinaisen yleis-

Vítkovin taistelu 14.7. 1420.

Josef Mathauser, Jan Žižka ja ruhtinas Václav Koranda v. 1420 katsomassa Vítkovin kukkulalta kohti Prahaa.

hyökkäyksen alkamista. Sitä ei sitten kuitenkaan tullut. (cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově).

Prahalaiset tunsivat suurta helpotusta ja riemua Vítkovin kukkulalla käydyin taistelun tuloksesta. Jo seuraavana päivänä, maanantaina 15. heinäkuuta lapset kiirehtivät Prahan kaduille laulaen kiittämään ja ylistämään Jumalaa siitä, että uskovaiset tšekit kykenivät kukistamaan niin maahan hyökänneet saksalaiset, meissenilaiset, unkarilaiset, švaabit kuin myös itävaltalaiset, jotka aiheuttivat Böömiläisille surua ja murhetta sekä ahdistelivat lapsia, ja lähettivät Taivaan Isälle rukouksia, jotta tämä vastakin varjelsi tšekkejä. (dvojka.rozhlas.cz/212-schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015). Tämä kronikoitsijan mainitsema yksi-

tyiskohta on sikäli kiinnostava, että siinä on jo nähtävissä merkkejä kansallistunteeseen pohjautuvasta isänmaallisuudesta jo kolme ja puoli vuosisataa ennen **Johann Gottfried von Herderiä**, jota pidetään kulttuurisen nationalismen isänä, vaikka tuon ajan Euroopassa sääty ja syntyperä olivat vielä pitkään tärkeämpiä ihmisiä identifioivia tekijöitä kuin etninen tai kansallinen tausta.

Vítkovin taistelu kuuluu hussilaissotien klassikoihin. Itsessään taistelu ei kuitenkaan koko sotaa ratkaissut. Se ei nimittäin ollut mikään suuri taistelu, vaikka se olikin näyte tšekkiläisestä urhoollisesta ja uhrautuvasta sotilaskunnosta parhaimmillaan. Nimittäin Bílá horan (Valkeanvuoren) taistelu melko tarkkaan 200 vuotta myöhemmin oli osoitus päinvastaisesta, joskin böömiläisten protestanttien joukot syksyllä 1620 koostuivat enimmäkseen palkkasotureista, joille oli maksettu huonosti tai ei lainkaan. Utrakvistit eivät enää olleet taboriittien veroisia taistelijoita.

Kuitenkaan vuoden 1420 Vítkovin taistelua ei lopulta voida pitää kovinkaan paljon kahakkaa mittavampana sotilaallisena yhteenotona. Se näytti ratkaissleen koko epäonnekkaan ristiretken kohtalon. Yhtäältä prahalaiset pitivät Vítkovin yhteenottoa Sigismundin katolisten joukkojen yleishyökkäyksen esinäytöksenä, toisaalta odotettua yleishyökkäystä pääkaupunkia vastaan ei kuitenkaan tullut.

Sen sijaan ulkomaiset ristiritarit purkivat raivoaan Prahan takamailla kiinni otettuihin hussilaisiin poltta-

malla heidän kylänsä ja murhaamalla asukkaat, myös naiset ja lapset. Kostoksi tästä taboriitit ja raivostuneet prahalaiset polttivat elävältä 16 sotavankia palavissa tynnyreissä. Väkivalta synnytti vastapuolella väkivaltaa, ja koston kierre vaikutti loputtomalta.

Kuningas Sigismund tunsii olevansa kahden tulen välissä. Saksalais-roomalaisen valtakunnan ruhtinaat ja ristiretkeläisjoukkojen päälliköt ja heidän ritarinsa kieltäytyivät hyväksymästä tappiota Vltavan itäisellä rannalla ja vaativat välitöntä iskua ”kerettiläisten” pääkaupunkia vastaan. Mutta sen sijaan kuninkaan leirissä mukana olleet katoliset böömiläiset ja määriläiset ylimykset ehdottivat hänelle sovintoa hussilaisten kanssa lupaamalla Sigismundille, että tämä saisi vielä ihan hyvällä koko Böömin ja siinä mukana myös Prahan haltuunsa. Kuningas päättikin kuulla böömiläisiä ja määriläisiä ylimyksistään. Jonkinlainen kokous hussilaisten teologian ylioppilaiden ja maistereiden sekä itsensä paavin legaatin **Ferdinandin** johtamien katolisten välillä toteutuikin, mitä sinänsä voi vallinneessa tilanteessa pitää pienenä ihmeenä. Mutta neuvottelut kariutuivat odotetusti molemminpuoliseen luottamuksen puutteeseen sekä molempien vastapuolta kohtaan tuntemaan uskonnolliseen vihaan ja osapuolten eri kansallisuuksista johtuvaan vastenmielisyyteen. (dvojka.rozhlas.cz/212-schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015; cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově).

Tilanne muuttui kuninkaan kannalta yhä mutkikkaammaksi, kun perjantaina heinäkuun 19:nä – vain viisi päivää Vítkovin kukkulalla saadun selkäsauvan jälkeen – katolisten ristiretkeläisten leirissä syttyi tulipalo, joka tuhosi osan muona- ja muusta varastosta polttaen tuhaksi myös monia teltoja. Sigismundin joukoissa syntyi eri kansallisuutta olevien soturien välillä eripuraa, ja kaiken lisäksi suurta armeijaa uhkasi tulipalon ja puutteellisen huollon takia elintarvikepula. Samaan aikaan prahalaisille ja taboriiteille virtasi ympäröiviltä pelloilta korjattua satoa niin, ettei hussilaisten tarvinnut juuri varastoihinsa koskea. Nyt Sigismund tajusi, ettei näissä olosuhteissa ollut mitään järkeä yrittää ylläpitää ja seisottaa asemissaan valtavaa piiritysarmeijaa. Heinäkuun 28. päivänä 1420 hän antoi kruunauttaa itsensä Vítuksen katedraalissa 24 tšekkiläisen ja määriläisen katolisen ylimyksen läsnäollessa Böömin kuninkaaksi. Hän tiesi hyvin, ettei hänellä olisi vielä pitkään aikaan asiaa valtaan kuningaskunnassaan. Vasta elokuussa 1436

hussilaisetkin säädyt hyväksyivät Sigismundin Böömin kuninkaaksi, vaikka hänestä oli jo vähän aikaisemmin tullut saksalais-roomalaisen valtakunnan keisari. Niinpä hän lopetti kaksi päivää kuninkaaksi kruunamisensa jälkeen (30.7.1420) kaikki silloiset hyökkäysvalmistelunsa ja livisti turvaan katolisten hallussa olevaan Kutná Horaan.

Hussilaiset lähteet vaikenivat visusti omista menetyksistään piirityksen aikana. Kuolleiden lukumäärä lienee jäänyt melko pieneksi; se lienee laskettavissa joinakin kymmeninä, koska yksistään Vítkovin kukkulalla olevia taistelijoita oli, hyvä jos vähän yli sadan. Useimmat tutkijat pitävät Vítkovin taistelua koko piirityksen ajan merkityksellisimpänä tapahtumana. Katolisten kaatuneiden määrä sen sijaan vaihtelee suuresti arvioitsijan mukaan 60:stä peräti 500:aan. Niinpä, jos hyväksytään kompromissi eli aritmeettinen keskiarvo ”kirkko keskelle kylää”, päädytään 280 kaatuneeseen ristiretkeläiseen. Eihän kaatuneiden määrä näytä olleen kuin ehkä kolme tai neljä promillea koko suuresta armeijasta!

Piirityksestä luopuminen johtui todennäköisestä useista syistä. Ensinnäkin: piiritysarmeijan huollon epäonnistumisesta; toiseksi: ristiretkeläisarmeijan sisäisistä rettelöistä; kolmanneksi: suuri osa piiritysarmeijasta oli usean eri maan tai ruhtinaskunnan palkkasotureita, joita ei elähdyttänyt uskonnollinen palo tai heräävä kansallistunto, kuten heidän hussilaisia vastustajiaan; neljänneksi: tšekkiläisen vastustajan ja kansan sinnikkyudesta, kun hussilaisten eri suuntaukset pääsivät ainakin väliaikaisesti eroon keskinäisistä riidoistaan; viidenneksi: hussilaisten ylivermaisesta sotapäälliköistä Jan Žižka Trocnovilaisesta, jonka maine ja arvovalta kohosivat korkeuksiin aiheuttaen samalla ristiretkeläisissä maagista pelkoa, sillä yrittivät he mitä tahansa, aina voittaja oli Jan Žižka, kunnes hän kuoli vuonna 1424; sekä kuudenneksi: väestön enemmistö tuki hussilaisia ja nämä taas tunsivat maaston kuin omat taskunsa ja saattoivat saada koko ajan täydennyksiä niin miehistöön kuin varastoihinsa.

Niinpä kuningas Sigismund oivalsi, että hänellä oli vastassaan kokonainen kansa ja puolellaan vain osa sen ylimystöstä ja vähemmistö pappissäädyistä.

Loppuvuonna 1420 Sigismundin joukkojen hallussa olleet Vyšehradin ja Hradčanyin linnat pakotettiin antautumaan, ja valtaosa Böömistä oli nyt hussilaisten hallussa. (bellum.cz/en/battles_of_vitkov_hill_and_vysehrad.html).

Pyhän Martinin rotunda, rakennettu 1061-1092, kunnostettu Antonín Baumin johdolla 1880.

Kuva: Petteri Peuranen

Vyšehradin taistelu 1420 ja katolisten katastrofi

Vaikka kuningas **Sigismund** olikin kärsinyt tapion ja paennut Prahan lähistöltä, hänen joukoillaan oli vielä Vyšehradin ja Prahan linnat hallussa. Niin kauan kuin niitä ei ollut vallattu häneltä takaisin, prahalaiset eivät voineet tuntea oloaan turvatuksi. Uhka ei ollut vielä täysin poistunut.

Mutta uskonnollinen vakaumus pystyy harvoin nujertamaan ihmiselle ominaista vallanhimoa. Tuskin pahin uhka oli torjuttu, kun utrakvistit ja Kaarlen yliopiston oppineet yrittivät tarttua valtaan koko maassa. He pääsivät sopimukseen **Jan Žižkan** kanssa siitä, että he päättivät tarjota tyhjäksi jäänyttä Böömin valtaistuinta Puolan kuninkaalle **Władysław Jagiełlle**. Olihan valtaistuin tyhjä, kun Sigismundia ei ollut sille päästetty. Prahan metropolin lähettiläs **Hynek z Kolštejna** neuvoteli asiasta Władysławin kanssa Krakovassa. Yhtenä ehdokkaana Böömin hallitsijaksi Władysławin kiellettyessä neuvonantajinsa suositusten mukaisesti oli myös Puola-Liettuan liettualaisen osapuolen suuriruhtinas **Vytautas**.

Taboriitit eivät kuitenkaan olleet asiasta yksimielisiä. Žižkakaan arvovalta ei riittänyt pitämään ryhmittymää koossa. Taboriittien radikaali siipi, jota johti **Mikuláš z Husi**, ei olisi halunnut uutta kuningasta lainkaan. Hänelläkin oli äskettäisiä, vain kuukauden ikäisiä sotilaallisia ansioita Táborin puolustajana. Taboriittien radikaalisiipi ilmeisesti tavoitteli jonkinlaista tasavaltaa.

Näitä neuvotteluja käytiin ilmeisesti samaan aikaan, kun Sigismund oli juuri ja juuri vielä Prahassa ennen pakoaan Kutná Horaan. Vasta elokuun 1420 alussa ristiretkiarmeija kokonaisuudessaan poistui Prahan ympäriltä, vaikka Vyšehrad ja Hradčany olivat vielä katolisten hallussa.

Radikaalitorilaiset papit esittivät 5.8. 12 kohdan vaatimuslistan, joka oli tulkittavissa reaktioksi eri hussilaissuuntauksien kompromissina syntyneeseen heinäkuiseen neljän kohdan ohjelmaan, vaikka

jo siinä oli nähtävissä vahva taborilainen vaikutus. Siinä he halusivat toteuttaa alkuperäisen ohjelmansa ja hylätä kaikki kirkolliset rituaalit ja perinnäistavat tarpeettomina. He halusivat korvata ”pakanallisen” ja ”saksalaisen” lain Jumalan lailla. Sekä kaupunkien että maalaisköyhälistön vaikutus heidän kannattajinaan näkyi vaatimuksina yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta vallankumouksesta ja tasa-arvosta – taboriittien sananjulistajina oli myös naisia – sekä feodaalisen monarkkisen hallitustavan hylkäämisestä. Samalla radikaalit papit uhkasivat taboriittien joukkojen vetäytymisellä, jollei heidän vaatimuksiaan hyväksyttäisi.

Taboriittien uudet vaatimukset saivat vastakäikua Prahan Nové Městossa, jossa taboriiteilla oli muutenkin vahva jalansija. Sen sijaan Prahan Staré Městossa haluttiin kuulla yliopiston teologien kanta. Koska taborilaisten pappien vaatimuksia ei lopulta hyväksytty, Žižka taboriittijoukkoinen poistui 22.8. Prahasta varmistaakseen Etelä-Böömin sotilaallisesti häätämällä katolisen böömiläisylimyksen **Oldřich z Rožmberkan** pois siellä olevista linnoituksistaan taboriitteja häiritsemästä. Niinpä Žižka aloitti syys-offensiivin Etelä-Böömissä Písekin pikkukaupungista taboriittien ydinalueiden uhkana jatkuvasti majailevan Oldřich z Rožmberkan joukkoja vastaan. Koska Oldřich z Rožmberka oli suuria maaomaisuuksia hallitsevana ylimyksenä Böömin kuningaskunnan rikkaimpia miehiä, häneltä eivät rahat sodankäyntiin aivan heti loppuneet. Mutta jo 12.10.1420 Jan Žižka nujersi hänen armeijansa liittolaisineen Pánský Borin taistelussa. Kuitenkin kesti seuraavan vuoden helmikuuhun, ennen kuin Oldřich z Rožmberka oli kypsä aselepoon. (cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_husitských_bitev; **František Čapka: “Dějiny země Koruny české v datech”, 1998, s. 176**).

Häätäminen vei siis kuitenkin puolisen vuotta. Sen verran taboriitit onnistuivat keikauttamaan valtata-

Kuva: Petteri Peuranen

Pyhän Pietarin ja Pyhän Paavalin basilika, rakennettu 1400-1800-luvuilla; vieressä kuuluisuuden hautausmaa. Suomessa Turun tuomiokirkko on ainut tyyllilajin edustaja.

sapainoa hyväkseen ja utrakvistien ilmeiseksi vahingoksi, että Prahan metropolin kaupunkien neuvostoihin saatiin radikaalit enemmistöt; mm. ultraradikaali **Jan Želivský** pääsi yhdeksi Staré Měston neuvosherroista. Radikaalien hyväksi keikahtanut Prahan valtasapaino ei kuitenkaan kestänyt kuin kolmisen kuukautta sen jälkeen, kun Jan Žižka joukkoineen oli jättänyt Prahan 22. elokuuta.

Prahalaiset Itä-Böömistä saapuneiden orebiittien tukemana saavuttivat voiton Sigismundin joukoista Vyšehradin taistelussa 1.11. Pankrácin kylän luona, minkä seurauksena Vyšehradin linnan katolinen varusväki sai luvan poistua rauhallisesti voitokkaiden hussilaisten alkuperäisten lupauksen mukaisesti. Saavutettu voitto päävihollisesta ilman Žižkaa ja taboriitteja ennusti prahalaisten enemmistön, utrakvistien nopeasti kasvavaa valtaa tulevana vuosina.

Lokakuussa 1420 prahalaiset ja heidän avukseen idästä tulleet orebiitit päättivät ryhtyä piirittämään Vyšehradia, jota puolusti määriläinen katolinen ylimys **Jan Všemera z Boskovic** noin 4000 miehellään. Puolustajia uhkasi pikainen nälkäkuolema, joten he tekivät piirittäjien kanssa sopimuksen, jonka mukaan he saisivat poistua vapaasti Vyšehradista ja luovuttaa linnoituksen hussilaisille, mikäli kuningas Sigismundin joukot eivät vapauttaisi heitä 1.11. aamuun mennessä.

Jan Žižka taboriittijoukkoineen oli tuolloin siis Etelä-Böömässä puhdistamassa aluetta katolisen maanmiehensä ja hussilaisten pitkäaikaisen kiusankappaleen Oldřich z Rožmberkan paavilaisista joukoista. Niinpä Vyšehradin taistelussa noin 15000 prahalaisista ja Itä-Böömin orebiittia johti **Hynek Krušina z Lichtenburka** (von Lichtenburg), joka oli ylhäisestä suvustaan ja sosiaalisesta taustastaan huolimatta hussilainen, joskin vastusti hussilaisen liikkeen jyrkempää siipeä huolimatta asemastaan orebiittien johtajana.

Nyt kuitenkin Sigismundin armeija palasi Prahan lähistölle tarkoituksenaan murtaa Vyšehradin saarto, ja sen jälkeen Hradčanyssä olevien joukon rynnätessä avuksi ottaa koko Prahan metropoli haltuunsa. Sigismundin hyökkäykseen osallistui noin 16000-20000 etupäässä unkarilaista ja määriläistä sotilaita. Hussilaisten vaikutus ja Sigismundin vastaisuus Määrissä olikin heikompaa kuin Böömin puolella. Tällä kertaa osapuolet olivat tasavomaisempia, kiitos kaivantojen, vallien ja puulinnoitteiden.

Ei tiedetä, oliko kuningas Sigismundin tiedossa piirittäjien sopimus piiritettyjen kanssa. Hussilaiset kuitenkin pitivät lupauksensa, eivätkä aloittaneet taistelua ennen aamuyhdeksää. Sigismund sitä vastoin antoi hyökkäyskäsken 1.11. iltapäivällä. Hänen

Näkymä Vyšehradista Vltavalle: taustalla Petřínin kukkula ja Prahan linna.

Kuva: Petteri Peuranen

joukkonsa etenivät etelästä yhtenä rintamana, kun taas hänen liittolaisensa, katoliset määriläiset pyrkivät hyökkäämään sivustasta, vaikka maasto oli vaikeakulkuista. Sigismundin joukoilla näytti aluksi olevan menestystä, kun he onnistuivat murtamaan hussilaisten puolustuslinjan, jolloin nämä joutuivat osittain vetäytymään.

Hynek Krušina z Lichtenburkalla oli reservejä, joiden avulla hän lähetti joukot vastaiskuun. Nyt Sigismundin joukkojen oli pakko alkaa vetäytyä, ja monet kaatuivat perääntyessä. Varsinkin katolisia määriläisiä tapettiin joukoittain. Siinä meni suuri osa heidän eliittään, mm. heidän maakunnallinen hetmanninsa **Jindřich z Kravař a Plumlova**. Taas hussilaiset voittivat – ja ilman Jan Žižkaa. Sigismundin joukot menettivät ehkä noin 500 miestä, kun taas hussilaisten tappiot jäivät oletettavasti vain 30:een. Jan Všemera z Boskovic luovutti linnan hussilaisille. Voittajat olivat reiluja. Piiritetty pääsivät vapaasti lähtemään, kuten alunperin oli sovittu. Jotta siitä ei enää vastaisuudessa muodostuisi uhkaa Vltava-joen oikean rannan Prahan metropoliin kuuluville kaupungeille, prahalaiset tuhosivat nyt Vyšehradin linnoituksen perin juurin. Vasta 1600-luvulla paikalle rakennettiin uusi linnoitus. Strategisesti tämä voitto oli hussilaisten kannalta merkittävämpi kuin Vít-

kovissa saatu näyttävä voitto moninkertaisesta ylivoimasta. Sen sijaan ristiretkeläisille alkoi vihdoinkin selvitä, että heidän sotansa oli menetetty. Kuningas Sigismund raivosi koleerisen luonteensa mukaisesti itkien ja kiroillen joutuessaan kokemaan uuden raskaan tappion silmiensä edessä. Mitään ei ollut kuitenkaan tehtävissä. Näytti siltä, ettei kaikkien tappioidensa jälkeen Sigismundista ollut sotapäälliköksi. Jopa hänen omat upseerinsa ja aatelismiehensä alkoivat asettaa kyseenalaiseksi hänen asemaansa kaikkien sotajoukkojen päällikkönä. Eikä ihme! Kyynisesti ja kylmäverisesti hän oli uhrannut noin kymmenenneksen määriläisistä aatelismiehistä, joista suuri osa oli katolisina hussilaisen reformiliikkeen vastustajina tukenut häntä. Tämä ei ainakaan vahvistanut hänen kannatustaan Määrissä.

Sigismund vetäytyi nyt takaisin Kutná Horaan, joka sijaitsee Prahasta itään Keski-Böömässä. Täällä hän yritti näytellä voittajaa käskemällä kuningatar-taan **Barbaraa** pitämään päässään voittajan laakerinlehtiseppelettä. Seuraavan vuodenvaihteen hän viettikin Kutná Horassa.

Sigismundin asemat sekä Böömässä että Määrissä heikkenivät ratkaisevasti. Helmikuussa 1421 kuningas vetäytyi ensin Määriin ja sieltä Unkariin. Hradčany varusväki antautui vasta kesäkuussa 1421.

In memoriam

Jiří Menzel (1938-2020)

Teksti: Eero Kettunen

Tšekkiläinen Jiří Menzel (23.2.1938–5.9.2020) tunnetaan yhtenä tšekkiläisen elokuvan 1960-luvun uuden aallon tähdistä. Uransa aikana hän ohjasi ja näytteli sekä elokuvatuotannoissa että teatterissa.

Jo kouluvuosinaan Menzel oli tuttu näky Prahan teattereissa. Oli luonnollista, että hän pyrki kirjoitustensa jälkeen teatterikorkeakouluun tähtäimenään ura näyttelijänä tai ohjaajana. Tosin nuorukainen ei omien sanojensa mukaan osannut näyttellä. Hän kuitenkin ajatteli, etteivät puutteelliset näyttelijänlahjat haittaa ohjaajan työssä, joten hän haki ohjaajalinjalle — turhaan. Hän koetti kuitenkin vielä onneaan Prahan elokuvakorkeakoulun, FAMU:n, pääsykokeissa — ja läpäisi ne. Ohjaajakokelas sai opettajakseen ilmiömäisen lahjakkaan **Otakar Vávran**, joka ei tehnyt opettajan työtään pelkästään rahasta, vaan halusi välittää osaamisensa uudelle sukupolvelle.

Menzel valmistui elokuvakorkeakoulusta vuonna 1962, ja asepalvelus odotti. Kurjuutta helpotti opiskelijatovereitten apu, jonka turvin hän saattoi tehdä palvelusaikanaan kaksi lyhytelokuvaa. Armeijan jälkeen nuorta ohjaajaa uhkasi tehdastyöläisen kohtalo. Onneksi hän oli kuitenkin jo armeijassa ollessaan solminut sopimuksen Barrandovin elokuvastudion kanssa, joten hän saattoi jatkaa elokuvan parissa.

Nuoren mestarin Oscarilla palkittuokuva *Tarkoin vartioidut junat* oli valmistunut jo vuonna 1966, mutta ohjaaja kävi noutamassa palkintonsa vasta kesällä 1968 vähän ennen neuvostomiehitystä. Menzelin Prahan kevään ilmapiirissä työstämäokuva *Rikos yökerhossa* läpäisi vielä sensuuriin ja sai ensi-iltansa joulukuussa 1968. *Kuin leivot langalla* kuitenkin tarttui sensuurin haaviin, koska **Bohumil Hrabalin**

Kuva: Paul Katzenberger CC BY-SA 4.0

1950-luvun tekstiin pohjautuva teos oli liian realistinen kuvaus 1950-luvun sosialismista.

Normalisoinnin oloissa Menzelistä tuli *persona non grata*, eikä hän saanut tehdä uutta elokuvaa kuuteen vuoteen. Nuori ohjaaja tappoi aikaansa studioilla lukemalla kehnoja käsikirjoituksia. Lopulta hän tapasi kaksi elokuvakäsikirjoittajaa, jotka itsekin ymmärsivät kyhäämänsä tekstin heikkoudet. Kolmikko työsti käsikirjoituksesta elokuvan *Ken etsii kourallista kultaa*. Se on seitsemännen taiteen mestarin ylistyslaulu työväenluokalle, joka teki hänestä taas salonkikelpoisen hallinnon silmissä.

Menzelin 1970-luvun huipensiokuva *Nuo mainiot miehet elokuvakoneineen* (1978), joka on kunianosoitus 1900-luvun alun elokuvan pioneereille. Hän jatkoi myös Hrabalin tekstien filmatisointeja, joista mainittakoon *Tyttö kaljassa* (1981) ja *Peijaiset* (1982). Vuonna 1989 tšekkielokuvan **Karel Gott** sai valmiiksi elokuvan *Vanhojen aikojen loppu*, jonka nimi enteili tuulen suunnan kääntymistä Itä-Euroopassa. Hän jatkoi uraansa samettivallankumouksenkin jälkeen. Vuonna 2006 hän filmatoi Hrabalin romaanin *Tarjoilin Englannin kuninkaalle*. Tšekki-mestarin viimeinen ohjaustyö *Don Juanit* (2013) ei enää ollut yleisö- tai arvostelumenestys.

Menzel on itse sanonut, ettäokuva toi hänelle leivän pöytään, mutta että teatterin tekeminen oli ilo. Teatterityö Prahassa 1960-luvun puolivälissä avasi tšekkilahjakkuudelle ovia ensin Sveitsiin ja sitten muualle Eurooppaan, jopa Tampereelle saakka, jossa hän ohjasi *Kesäyön unelman* Pyynikin kesäteatteriin vuonna 1983. FAMU:n kuuluisa kasvatti vieraili kesällä 2016 Sodankylän elokuvajuhlilla.

Václav Marhoulin holokaustielokuva KIRJAVA LINTU Suomeen

– ristiriitainen vastaanotto

Puolalaisen **Jerzy Kosińskin** bestselleriin *Kirjava lintu* perustuva samanniminen tšekkiläisen **Václav Marhoulin** käsikirjoittama ja tuottama mustavalkoinen sotadraama ”Nabarvené ptáče” sai ensi-iltansa myös Suomessa 6.11.2020. Elokuvan maailman ensi-ilta oli Venetian elokuvajuhlilla 3.9.2019, jossa palaute oli pääasiasa kiittävää, mutta osaa arvostelijoista ja kutsuvieraista filmi inhotti niin paljon, etteivät he voineet katsoa sitä loppuun asti. Suomessa elokuvalle on asetettu 18 vuoden ikäraja, koska se sisältää mm. raiskauksia, zoofiliaa (eläimiin sekaantumista), lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ja muita holokaustin kauheuksia. Suomalaiskriitikoiden arviot vaihtelevat yhdestä viiteen tähteen, joiden antajat vertasivat teosta **Andrei Tarkovskin** elokuvaan. Toisesta ääripäästä kertovat brutaalien kohtausten aiheuttamat joukkopaot Kirjavan linnun esityksistä mm. Toronton ja Lontoon elokuvajuhlilla.

Ohjaaja Marhoulin mukaan Kirjava lintu kertoo ihmisen pahuudesta ja mahdollisuudesta hyvään. ”Sota on pahin asia maailmassa, tiedän sen omien kokemusteni pohjalta, sillä olen palvellut Tšekin armeijan sotilaana Afganistanissa ja Irakissa. Siellä näkemiäni asioita ei voi koskaan unohdtaa,” kertoo Marhoul.

Kirjavan linnun pääosassa on pieni Joska-niminen juutalaispoika, jota näyttelee **Petr Kotlár**. Joska kulkee tarinassa läpi toisen maailmansodan riivaa-man Itä-Euroopan kohdaten kaikki sodan kauheudet. Oikeasti Kotlária suojeltiin kuvauksissa kohtausten rajulta sisällöltä käyttämällä aikuisia sijaisnäyttelijöitä, hänellä oli tukena myös oma isoäiti ja avustaja. Mielenkiintoiselta tuntuva seikka on elokuvassa käytettävä interslaavin kieli eli sekoitus Itä-Euroopan kielistä. Jonkun ”oikean” kielen yksinomainen käyttö voisi leimata kyseisen maan liian suorina viittauksina kamalien tapahtumien vuoksi, ja toiseksi koska elokuvassa liikutaan useassa eri maassa. Marhoul löysi internetistä keinotekoisien, kirkkoslaaviin pohjautuvan interslaavin, jonka ovat kehittäneet vuonna 2006 mm. **Jan van Stenbergen** ja **Vojtěch Merunka**.

Kuva: Filmikamari

Ohjaaja Marhoul onnistui huokuttelemaan Kirjavaan lintuun suuren joukon tähtinäyttelijöitä ruotsalaisen **Stellan Skarsgårdin** (natsiupseerin roolissa) vanavedessä, mm. **Barry Pepper**, **Udo Kier**, **Harvey Keitel** ja **Julian Sands** pääosissa em. Petr Kotlárin kanssa.

Václav Marhoul on syntynyt Prahassa 30.1.1960. Hän on sotilasuran ohella opiskellut esittävien taiteiden akatemia FAMUssa, josta valmistui 1984. Marhoul työskenteli aluksi tuotantoassistenttina ja sittemmin varatuottajana Barrandovin elokuvastudioilla Prahassa. Samettivallankumouksen jälkeen 1990-luvulla hän toimi seitsemän vuotta Barrandovin pääjohtajana. Marhoul on laaja-alainen kulttuurituottaja: ohjaaja, käsikirjoittaja, tuottaja ja näyttelijä kuuluvat ”repertuaariin”. Häneltä mainitaan kolme käsikirjoitettua ja ohjattua elokuvaa: *Mazaný Filip* (2003), *Tobruk* (2008) ja *Nabarvené ptáče* (2019).

teksti: Petteri Peuranen (elokuvaa näkemättä!)

lähteet: www.yle.fi ja wikipedia.

Jan Ladislav Dusík (1760–1812)

Teksti: Petteri Peuranen

Dusík, jonka syntymästä tuli helmikuussa kuluneeksi 260 vuotta, oli tšekkiläinen pianisti, säveltäjä ja kiertävä virtuoosi, jolla oli laulava soittotyyli. J.L. Dusík syntyi 12.2.1760 Čáslavissa musiikkiperheeseen. Hänen samanniminen isänsä toimi opettajana Čáslavissa ja äiti **Veronika** oli erinomainen harpunoittaja. Kumminkin vanhemmat antoivat pojalleen musiikillisen ensikasvatuksen. Jan Ladislav nuorempi lähti 17-vuotiaana Jihlavaan, jossa sai erinomaisen musiikkikoulutuksen **Ladislav Špinarin** luona. Sen jälkeen Dusík opiskeli Kutná Horan jesuiittaseminaarissa. Vuodesta 1780 hän asui Amsterdamissa toimien urkurina ja musiikinopettajana. Tuolta ajalta ovat hänen varhaisimmat säilyneet sävellyksensä. Tapaaminen Hampurissa 1783 **Carl Philipp Emanuel Bachin** kanssa käynnisti Dusíkin tähtiuran pianovirtuoosina.

Yhtenä aikansa suurimmista pianisteista Dusík matkusti ahkerasti lähes kaikkialla Euroopassa: Venäjällä, Liettuassa, Ranskassa, Italiassa, Saksassa ja Englannissa, jossa hän asui 12 vuotta. Viimeisinä

vuosinaan hän lihoi, koska ei jaksanut nousta ylös sängystä, ja alkoholisoitui pahasti.

Suurin osa Dusíkin sävellyksistä on vaipunut unhoon. Hän jätti kuitenkin jälkensä taiteeseen ollen ensimmäinen pianisti, joka esiintyi kylki yleisöön päin. Jopa **Felix Mendelssohn** piti Dusíkiä musiikin ihmelapsena, joka ei kuitenkaan hyödyntänyt lahjojaan täysimääräisesti. Myös **Joseph Haydn** arvosti Dusíkiä säveltäjänä. 1800-luvun taitteessa Dusík lähti vielä konserttikiertueelle. Hän konsertoi kolmesti menestyksellä Prahassa 1802. Sittemmin hän siirtyi Preussin prinssin **Ludwig Ferdinandin** hoviin Magdeburgiin.

Viimeiset vuotensa Dusík vietti Ranskan ulkoministerin ruhtinas **Talleyrandin** palveluksessa. Hän kuoli 52-vuotiaana Saint-Germain-en-Layessa 20. maaliskuuta 1812. Jan Ladislav Dusíkin merkittävimmät sävellykset ovat neljä pianosonaattia (mm. Jäähyväiset/Loučení, op. 61 fis-molli), ja Paluu Pariisiin (Návrat do Paříže). Lisäksi hän sävelsi pianokonserttoja ja kamarimusiikkia (mm. pianokvinteton f-molli, kaksi sonaattia viululle ja pianolle sekä pianokvarteton Es-duuri).

Štěpán Dobeck (1872–1920)

Teksti: Petteri Peuranen

Tšekkiläisen säveltäjän ja musiikkipedagogin Štěpán Dobeckin kuolemasta tuli 7.12.2020 kuluneeksi tasan sata vuotta.

Dobeck oli syntynyt Dobronice u Bechyněssä 15. syyskuuta 1872. Hän kävi koulua Táborissa ja valmistui sieltä opettajaksi. Vuodesta 1896 Dobeck toimi urkurina Táborin Jeesuksen kirkastumisen kirkossa ja suoritti 1898–99 valtakunnallisen laulun sekä pianon ja urkujensoiton kokeen. Hän opiskeli vielä myöhemmin lisää laulua ja johti Hlahol-kuoroa. Tšekkoslovakian itsenäistyttyä Dobeck muutti Slo-

vakiaan, jossa toimi kuolemaansa (7.12.1920) saakka Banská Bystrican opettajaseminaarissa.

Štěpán Dobeckin tunnetuimpia teoksia ovat: *Kesäilta* (Letní večer) mieskuorolle, sinfoniset runot *Auringon laskiessa* (Při západu slunce) ja *Auringon noustessa* (Při východu slunce) sekä *Scherzo orkesterille*. Lisäksi hän on säveltänyt lukuisia tansseja ja myös kevyttä musiikkia. Vuonna 1919 hän ehti aloittaa laulutaiteen professorina Banská Bystrican seminaarissa.

Posti Green

Joulutunnelmaa Prahan
Vanhankaupungin
aukiolla.

